

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	D.M. van Rhee	Datum	18 oktober 2022
Doorkiesnummer	030-2862808	Kenmerk	10555595
E-mail	d.van.rhee@utrecht.nl	Onderwerp	Stand van zaken Utrechtse aanpak eenzaamheid
Bijlage(n)	3	Beleidsveld	Wmo en Welzijn

Geachte leden van de raad,

Zoals in juni 2021 aan de raad is [geschreven](#) werd eenzaamheid door de coronacrisis alleen maar een urgenter probleem. Sinds veel van de coronamaatregelen zijn opgeheven, zien we dat de meeste Utrechters weer terugveren. Op dit moment weten we echter nog niet goed hoeveel jongeren, volwassenen en ouderen voor langere tijd of blijvend last houden van (ernstige) eenzaamheid. De aanpak van eenzaamheid blijft dan ook belangrijk.

Met deze brief wordt gereageerd op de punten uit motie 157 over de versterking van de eenzaamheidsaanpak. Door inzet op de Oekraïne opvang is het ons niet gelukt dit voor verzending van de programmabegroting 2023 te doen. We nemen u mee in de laatste ontwikkelingen van het netwerk 'Utrecht Omarmt', de vrijwilligers die betrokken zijn bij een deel van de activiteiten en hoe we de eenzaamheidsaanpak monitoren. Er is daarnaast specifieke aandacht voor de activiteiten gericht op: kwetsbare inwoners, jongvolwassenen en ouderen (zie voor extra informatie over de inzet vanuit het netwerk bijlage I). Deze activiteiten zijn deels gefinancierd vanuit Versneld Vernieuwen en het Rijkssteunpakket sociaal en mentaal welzijn. Maar we beginnen bij de cijfers.

Cijfers

Uit de laatste [cijfers\[1\]](#)¹ (2020) blijkt dat 11% van de Utrechtse volwassenen (18-64 jaar) ernstig eenzaam is. Ernstige eenzaamheid komt vaker dan gemiddeld voor onder Utrechters met een migratieachtergrond, volwassenen die alleen basisonderwijs, mavo of lbo hebben afgerond, alleenwonenden en 40- tot 64-jarigen. Het percentage eenzame volwassenen is 47% en is net als het percentage Utrechters dat ernstig eenzaam is vergelijkbaar met het [landelijke percentage](#) en lager dan in de andere grote steden. Later in deze brief worden nog apart de cijfers die betrekking hebben op jongvolwassenen en ouderen vermeld.

[1] <https://www.volksgezondheidsmonitor.nl/eenzaamheid-utrecht/page14.html>

Ontwikkeling aanpak eenzaamheid en netwerk Utrecht Omarmt

Aan het begin van de coronapandemie was er al een jaar een specifiek eenzaamheidnetwerk in de stad actief: Utrecht Omarmt. De partners van dit netwerk wisten elkaar snel te vinden om nieuwe coronaproof activiteiten te bedenken en hierin samen te werken. Het netwerk bewoog veerkrachtig met de maatregelen mee. Dit bleek onder andere uit de opkomst, betrokkenheid en continuïteit tijdens de online netwerkbijeenkomsten.

Vanaf mei 2021 is de functie van netwerkcoördinator van het netwerk 'Utrecht Omarmt' belegd bij één van de netwerkpartners: het NIZU (Netwerk Informele Zorg Utrecht). Bij de [netwerkbijeenkomst](#) eenzaamheid tijdens de Week tegen Eenzaamheid op 4 oktober 2021 werd er door 60 partners een handtekening gezet onder een [intentieverklaring](#). Inmiddels is deze verklaring door 82 partijen getekend. Al deze partners staan vermeld op de [website](#) van Utrecht Omarmt. Deze website is tijdens de netwerkbijeenkomst op 5 april 2022 door wethouder Streefland gelanceerd. Naast ervaringsverhalen staan er ook goede voorbeelden van samenwerkingen binnen het netwerk, de laatste eenzaamheidscijfers in Utrecht en verslagen van werk(sessies) en trainingen op.

De gemeente blijft verantwoordelijk voor het beleid zoals dit is vastgesteld in de Utrechtse aanpak eenzaamheid: [routes naar verbinding](#) (2019). In het eerste kwartaal van 2023 zal een aangepaste routekaart tegen eenzaamheid worden opgesteld. In de rolverdeling met de netwerkcoördinator en de partners binnen Utrecht Omarmt blijft het de verantwoordelijkheid van de gemeente om: A) zicht te houden of er passend aanbod is voor kwetsbare groepen. (Binnen een netwerk kan het zijn dat dit 'moeilijke' aanbod blijft liggen). B) ervoor zorgen dat het thema eenzaamheid voldoende aandacht krijgt in het reguliere werk van onze partners in de uitvoering zoals de buurtteams, DOCK en zorgorganisaties C) de communicatiekracht van de gemeente daar inzetten waar dit meerwaarde heeft.

Activiteiten Utrecht Omarmt

In deze raadsbrief geven we extra aandacht aan de activiteiten voor kwetsbare inwoners, jongvolwassenen en ouderen. Dit betekent niet dat er binnen het netwerk geen activiteiten worden aangeboden voor bijvoorbeeld volwassenen of wat wij zien als 'vitale bewoners'. Uit cijfers blijkt echter dat deze groepen extra aandacht behoeven. Elk jaar wordt gekeken of en waar we als netwerk extra focus leggen.

Kwetsbare inwoners

Om te komen tot de huidige eenzaamheidsaanpak zijn er gesprekken gevoerd met partijen die al activiteiten ontplooiden op dit gebied. Daarin constateerden we dat Utrechters met een kwetsbaarheid, zoals GGZ-problematiek, een extra groot risico lopen te vereenzamen. Dit is een serieus en complex probleem. In de tussenevaluatie van de Utrechtse aanpak eenzaamheid (Movisie 2020) wordt geadviseerd om te verkennen of er een gebrek aan activiteiten en voorzieningen is voor mensen die ernstig eenzaam zijn. Panel Meetellen, een onderzoeksbureau voor én door mensen die wat extra ondersteuning nodig hebben, kwam in 2021 met een vergelijkbaar advies in hun [9de peiling](#). Uit een peiling onder leden blijkt dat 45% ernstig eenzaam is. Zij bevelen aan om te onderzoeken of het bestaande aanbod aansluit bij de behoeften van ernstig eenzame Utrechters en zo niet, om te investeren in passend aanbod. Labyrint Onderzoek & Advies heeft om deze redenen de opdracht gekregen een beknopte kwalitatieve studie uit te voeren onder panelleden van Meetellen (bijlage III).

Beknorte studie panelleden Meetellen

Het doel was de uitkomsten van deze beknorte studie met partners uit het netwerk te kunnen duiden, niet om een volledig representatief beeld te krijgen van 'dé ernstig eenzame Utrechter'. De acht respondenten die zich hiervoor vrijwillig hebben aangemeld, zitten in een stabiele situatie en zijn daarom niet volledig representatief voor panel Meetellen. Ze ervaren ernstige eenzaamheid waarbij psychische kwetsbaarheid en beperkte belastbaarheid een belangrijke rol spelen. De meesten van hen zijn ooit aan een theoretische opleiding begonnen, maar hebben deze niet afgerond en mede daardoor op dit moment een laag inkomen. Uit eerdere studies^[2] blijkt dat armoede één van de indicatoren is waarbij de kans op eenzaamheid wordt vergroot. Schaamte kan leiden tot minder sociale contacten, maar ook het niet kunnen deelnemen aan betaalde activiteiten en/of het vervoer naar de activiteit vanwege de te hoge kosten spelen een rol. De kosten blijken ook in deze studie een factor. Echter is het vooral de combinatie met snel overprikkeld en vermoeid zijn, waardoor hun sociale leven ernstig wordt belemmerd. Activiteiten zoals (sociale) eettafels tegen een schappelijke prijs zijn vaak te druk. Maatjesprojecten passen qua kosten en het aantal prikkels beter. Dit aanbod is ook het bekendst onder de respondenten. Maatjes zijn daarentegen vooral geschikt om iemand tijdelijk te ondersteunen. In bijlage I wordt ingegaan op de acties die onder andere op basis van de resultaten van de beknorte studie worden genomen.

Jongvolwassenen

Bijna twee derde van de Utrechtse jongvolwassenen is eenzaam ([Gezondheidsmonitor](#) Jeugd 2019-2010). In het voorjaar van 2021 was tijdens een corona lockdown 65% van de Utrechtse jongvolwassenen (16 t/m 25 jaar) eenzaam, 62% was matig eenzaam en 3% was ernstig eenzaam. Dit is vergelijkbaar met de regio Utrecht. Jongvolwassenen tussen de 16 en 18 jaar zijn vaker dan gemiddeld eenzaam, terwijl jongvolwassenen tussen de 22 en 25 jaar minder vaak dan gemiddeld eenzaam zijn. Uit de [vierde meetronde](#) (juni 2022) van het [landelijke kwartaalonderzoek onder jongeren](#) (12 tot en met 25 jaar) blijkt dat fysieke klachten van jongeren, in meetronde 4 grotendeels zijn hersteld. Echter is de groep die zich sterk eenzaam voelt even groot als in ronde 3 (16%) en is het percentage jongeren dat zich een beetje eenzaam voelt gedaald met 3% naar 49%. Het mentaal herstel blijft achter.

In Utrecht kregen we al voor de coronapandemie signalen dat er ook op het gebied van eenzaamheid onder jongvolwassenen meer inzet nodig is. Stichting U Centraal heeft in deze periode een heel goed bezochte date avond voor vriendschappen georganiseerd. De aandacht voor eenzaamheid onder jongvolwassenen is geïntensiveerd ten tijde van de coronapandemie. Er zijn onder andere [Join Us](#) groepen in Utrecht gestart, er worden professionals [getraind](#) op het gebied van eenzaamheid onder jongeren, er wordt extra onderzoek gedaan en de nieuwe [nadere regel](#) 'Herstel en veerkracht voor de Utrechtse jeugd' biedt een kans om in te zetten op het versterken van de mentale gezondheid en dus ook op het gebied van eenzaamheid. In bijlage I wordt uitgebreider ingegaan op deze activiteiten.

Ouderen

Tussen 2010 en 2016 is (matige en ernstige) eenzaamheid onder Utrechtse thuiswonende ouderen toegenomen van 40% naar 56%. Sinds 2016 is dit percentage stabiel. Het percentage ernstig eenzame ouderen is gelijk gebleven in de afgelopen jaren. Gemiddeld zegt 16% van de Utrechtse ouderen zich eenzamer te voelen door de coronacrisis.^[3]

^[2] NJi: Opgroeien en opvoeden in armoede (december 2020)

^[3] De cijfers die sinds 2016 stabiel zijn, zijn gebaseerd op een gevalideerde schaal die eenzaamheid meet. De 16% is gebaseerd op één directe vraag over eenzaamheid. Er zijn dus mensen die wel hebben aangegeven eenzamer te zijn in coronatijd, maar die niet als eenzaam (of nóg eenzamer) uit de gevalideerde schaal komen

Een deel van deze ouderen zal nu er minder maatregelen zijn vanwege corona, terugveren en hun dagelijkse of wekelijkse activiteiten oppakken. Voor een deel van hen zal dit echter niet gelden. Vanuit Versneld Vernieuwen en het Rijkssteunpakket sociaal en mentaal welzijn, zijn er in totaal binnen de twee tranches acht interventies gefinancierd gericht op ouderen. Van de Beweegvriendelijke wijk, Wijkproeverijen en Digitale buddies zijn de tussentijdse resultaten te lezen in de ['Bevindingen tussentijdse rapportages Versneld Vernieuwen VJI'](#). Daarnaast organiseert Stichting het Danspaleis muzieksalons en balkondanspaleizen, Stichting Sunshine Society maakt brievenbuspost en persoonlijke filmpjes voor ouderen in verzorgingshuizen en ouderen die weinig tot geen bezoek ontvangen en de AC groep maakt 'levende levensboeken' met ouderen, de Geluks BV geeft trainingen waarbij MBO studenten aan ouderen worden gekoppeld om hun digitale vaardigheden te verbeteren en de Utrechtse Uitdaging zorgt binnen 'Koks koken tegen eenzaamheid' voor gezonde maaltijden en brengt hiermee ouderen en jongeren samen. Aan deze acht projecten is in totaal 416.607 euro aan subsidie toegezegd (toezegging 21/T316 Welzijn). Vanuit reguliere regelingen zoals 'Dagondersteuning' en 'Vrijwillige inzet voor elkaar' worden echter ook activiteiten gesubsidieerd die bijdragen aan het verminderen van eenzaamheid onder ouderen zoals de stichtingen: Oog voor Utrecht, Buurtmobiel, Thuisgekookt, NL Cares, SeniorenStudent en andere maatjes projecten.

Vrijwilligers

Het werkveld wordt geconfronteerd met een moeizamere werving van vrijwilligers. Hierdoor zijn o.a. op sommige plekken de wachttijden voor maatjes toegenomen en is er minder tijd voor samenwerkingen met andere partijen. Dit heeft te maken met dat professionals soms taken invullen die eerder door vrijwilligers werden uitgevoerd. Omdat dit probleem algemeen geldt voor vrijwilligers in Utrecht wordt er in samenwerking met de Vrijwilligerscentrale Utrecht eind 2022 een campagne voor het werven van vrijwilligers gelanceerd. Dit is een vervolg van hun campagne van begin 2020.

Monitoring

De Utrechtse eenzaamheidsaanpak is een netwerkaanpak zonder gekoppelde subsidieregeling. Hierdoor is niet precies te monitoren hoeveel mensen er direct of minder direct worden bereikt door activiteiten die zijn ontstaan vanuit het netwerk. Om het netwerk verder te versterken en de juiste vragen te stellen ten aanzien van de kwaliteit van het netwerk, is de tweede helft van 2022 onder begeleiding van Common Eye gestart met de kennisuitwisseling op het gebied van het werken in netwerken binnen de gemeente. Hier zijn nog vier andere sociale beleidsthema's bij betrokken. Het resultaat wordt een handreiking voor (Utrechtse) ambtenaren en een mini symposium. Naast de kwaliteit van het netwerk zijn voor ons een aantal indicatoren belangrijk. In bijlage II wordt de stand van zaken op de huidige indicatoren weergegeven. In 2023 zullen we in de monitoring ook aandacht besteden aan de eventueel toenemende eenzaamheid door grotere bestaansonzekerheid. We weten dat armoede een indicator is voor een grotere kans op eenzaamheid. Deze monitoring zal vooral kwalitatief plaatsvinden, via signalen uit het netwerk waaronder het kernteam van Utrecht Omarmt.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,